

Ako nam torej še v taki zadevi niso bili naši nemški tovariši pravični, kolikor manj še v drugih.

V slovenskih šolah je bil učni jezik v vseh oddelkih slovenski in nemščina se sploh ni učila. Začelo pa se je polagoma uvajati nemščino kot predmet in tudi siliti, da bi se v višjih oddelkih nemški jezik uvedel kot učni jezik.

Učitelji in sploh vsi spodnještajerski rodoljubi smo se tem nakanam upirali. Naše načelo je bilo izraženo v sledečem:

»V slovenskih ljudskih šolah ima biti slovenski jezik v vseh oddelkih učni jezik, s poukom v drugem deželnem jeziku pa ni pričeti preje, ko so učenci dosegli postavno predpisani smoter v slovenskem jeziku.«

O tem smo posebno intenzivno obravnavali v Ptujem učiteljskem društvu in na okrajni učiteljski konferenci v Ptuj. To načelo so zastopali do malega vsi krajni šolski sveti ptujkega okraja in tudi okrajni šolski svet ptujski.

Da bi temu načelu dobili še večjo veljavo, smo spravili tozadevno razpravo na dnevni red štajerske učiteljske Zveze leta 1883., ki je dne 9. in 10. septembra zborovala v Mariboru, mene pa je Ptujsko učiteljsko društvo določilo za poročevalca.

Tu je treba vedeti, da še slovenski učitelji nismo imeli nobene skupne organizacije, da torej ni bilo mogoče posebe vseh zanesljivih spodnještajerskih učiteljev povabiti na zborovanje, da je bilo pravzaprav še potreba, spoznati naše ljudi. A vse to me ni oviralo. Z majhno peščico prijateljev iz ptujkega okraja sem šel na zborovanje in tam dne 9. septembra stopil na poročevalčevo mesto.

Dasi je bil referat postavljen v posebno odsekovo sejo, in dasi je stvar bila važna pravzaprav le za spodnještajerske učitelje, so se zbrali do malega vsi došli nemški tovariši. A tudi slovenskih učiteljev je bilo lepo število, kar sem pa šele doznal pri glasovanju.

Po mojem referatu se je vnela obširna debata; protidebato sem vodil večinoma sam, in reči smem, jako srečno. Vse ugovore sem narodno zavrnil s citati iz nemških in drugih priznanih pedagogov, tako da mi nazadnje niso vedeli drugega odgovoriti, kakor: »Da, prijatelji, to je veljalo za nemščino v boju zoper latinščino, a to za slovenski jezik nima veljave.«

Moj tozadevni predlog je bil sicer odbit, a za njega je vendar glasovalo nad 100 slovenskih učiteljev. Vsem tem sem iz srca govoril in sem bil takorekoč njihov glasnik, in četudi se niso udeležili debate, so mi dali s svojim priznanjem pogum, tega govoriti se za načela, ki smo jih spoznali za edino pravilna.

»Popotnik« je v svojem poročilu zapisal sledeče stavke: »Na drugi strani pa smo se slovenski učitelji žalibog prepričali, da naši sodrugi na srednjem in zgornjem štajerskem za zdravi razvitek slovenskega šolstva nimajo ali celo nič ali da imajo le malo razuma, še manj pa dobre volje in da merijo šolstvo pri nas s čisto drugim merilom, nego ga podava pedagogika, kar se je posebno prvi dan pri predmetu o poučevanju v drugem deželnem jeziku (poročevalc g. Romih - Ptuj) do volj pokazalo.«

Bil sem nekoliko užaljen, da nisem mogel svojih nemških tovarišev prepričati in sem se takoj po končani odsekovi seji odpeljal, ter nisem pri drugih točkah prisostvoval. Kakor sem pozneje izvedel, so slavili pri banketu in zvečer pri veselici svojo zmago nad slovenskimi učitelji, in pozneje smo lahko tudi v političkih listih čitali, da so stali nemški učitelji na braniku in da so srečno odbili sovražni napad.

Moje predavanje pa ni padlo na nerodovito zemljo. Vsi zgoraj omenjeni slovenski učitelji so dobili pogum, zahtevali tudi za slovenske šole zdrava pedagoška načela in vsa zadeva se je čisto drugače razvila, kakor smo mislili mi in kakor tudi naši nemški tovariši niso pričakovali.

Dne 3. julija 1884. l. je stavil na mesečnem zborovanju učiteljskega društva ptujkega pod mojim predsedstvom pri točki »volitev delegatov za letošnje zborovanje učiteljske zaveze v Brucku« tov. Grebenec nasvet, da naj se društvo kot takšno letos ne udeležuje zborovanja učiteljske »Zaveze«. Tovariš Šijanec pa nasvetuje, da naj se naše društvo ne udeležuje ne letos tega zborovanja, ampak sploh ne, in da izstopi iz učiteljske Zaveze štajerske. Ta nasvet se splošno sprejme, in tov. Grebenec odstopi od svojega nasveta. Tega koraka niso naši nemški tovariši pričakovali. Vsa slovenska javnost pa je postopanje Ptujkega učiteljskega društva pozdravljala, in prejel sem mnogo pism, ki so priznavala ta čin. Izmed pisem pa je bilo eno, ki je imelo razen priznanja tudi stavek sledeče vsebine: »Ne gre samo razdirati! Treba je tudi zidati! Zberite vsa slovenska učiteljska društva v posebno zvezo!«

Ta poziv je bil meni in mojim prijateljem dovolj, da smo šli naprej. Treba je bilo tistega podrobnega dela, o katerem se ne da ničesar pokazati, a treba ga je bilo opraviti. Osebnostna in pismena agitacija, da so društva izstopila iz štajerske učiteljske zveze. Poziva, da se ustanovijo nova društva ter prijavijo svoj pristop k novi organizaciji. Treba je bilo sestaviti pravila itd. itd.

Skraja si še nismo bili na jasnem, katera društva bi naj obsegala nova zveza, ali samo spodnještajerska društva, ali tudi društva drugih dežel. V tistih časih smo še sanjali o združenju Sloveniji, to nas je napotilo, da smo osnovali zvezo slovenskih društev v vseh deželah. Na Kranjskem pa je bilo tedaj samo eno učiteljsko društvo, namreč Slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani. Skrbeti je torej bilo, da so se po raznih krajih ustanovila nova društva. Dela za novo organizacijo so se poprijela pozneje tudi druga učiteljska društva. Bilo je mnogo predavanj v tem oziru. »Popotnik« je prinašal tozadevne članke. Sploh veliko navdušenje je vladalo v učiteljstvu, in vse razumništvo slovensko nas je podpiralo in bilo veselo, da ima tako zavedno, narodno učiteljstvo. Leta 1888 so bila potrjena pravila, leta 1889 pa je bil I. redni občni zbor.

Priprave so torej trajale od leta 1884 do leta 1889. Pismo pa, ki je vse to povzročilo, je pisal tedanji profesor na c. kr. učiteljski v Gradcu, sedaj c. kr. šolski svetnik v pokouju, mnogozaslужni šolnik France Hauptmann.

Družba sv. Cirila in Metoda.

Dne 8. t. m. se je vršila v Domžalah glavna skupščina Družbe sv. Cirila in Metoda. Dohodki družbe so znašali l. 1912. skupaj 219.903 K 46 v (manj 77.296 K 72 v), stroški pa so narasli za 22.221 K 69 v na 516.441 K 06 v, tako da ima družba 296.537 kron 60 v primanjkljaja. Redni dohodki so se zmanjšali leta 1912. za 4640 K 34 v, skupni prejemki brez volil pa so se zmanjšali za 4044 K 46 v. Primanjkljaj se je pokrtil iz Karol Kotnikovega sklada in z najetim posojilom. Družbena glavnica izkazuje leta 1912. prirastka 80.793 K 97 v in odpadek 21.130 K, tako da je bilo njeno stanje 31. decembra leta 1912. 59.663 K 97 v. Družba je posodila društvu »Mladiki« 20.930 K. Leta 1911. je znašalo stanje glavnice 52.260 K 48. Pokojninski sklad za učitelje itd. izkazuje stanje 35.456 K 69 v. Obrambni sklad je narasel od 116.023 K 20 v na 150.387 K 31 v. V. Polakova zapuščina izkazuje stanje 177.914 K 96 v. K. Kotnikova zapuščina je izkazovala koncem leta 1912. 326.842 K 78 v ter se je vsled dviga vlog in zaradi izplačila naknadno odmerjenega in plačanega dayka, vsled delnega pokritja stavbnih in drugih stroškov, zmanjšala na 260.174 K 92 v. M. Vilharjeva zapuščina znaša koncem leta 1912. čistih 105.462 K 30 v. I. Fabjančičeva zapuščina končno izkazuje čiste imovine 31.850 K 28 v. Družbina imovina je narasla leta 1912. na 1.659.708 K 34 v od 1.198.250 K 66 v leta 1911. Pasivna imovina (posojila pri posojilnicah in hranilnicah, dolгови pri stavbah in posestvih, še ne poravnane pristojbine in računi) se je zvišala od 58.550 K 66 v. na 436.096 K 82 v. Čista imovina znaša tedaj 1.223.611 kron 52 v proti 1.139.700 K leta 1911. Čista imovina se je torej pomnožila leta 1912. za 83.911 K 52 v. — Proračun za leto 1914. izkazuje dohodkov 146.100 K, izdatkov pa 306.500 K, vsled tega primanjkljaja 160.400 kron, ki se bo pokrtil deloma iz glavnice, oziroma iz zapuščinskih skladov, deloma pa iz najetih posojil. — V odbor so bili izvoljeni: Andrej Senekovič, dr. Abram, dr. Tavčar, Ivan Kežar, dr. Kodermann; v nadzorstvo dr. A. Božič, dr. Ilešič, Matija Hante, dr. Ravnihar, Matija Rode; v razsodništvo Matija Marinček, Franc Pahernik, dr. F. Rozina, dr. Tekavčič in dr. K. Triller.

Na glavni skupščini sta govorila tudi naša češka tovariša Bohdan Skala in Peter Skalický, ki sta se udeležila Zavezinega jubileja. Prvi je govoril kot odbornik Češke Šolske Matice, prinašajoč skupščinarjem pozdrave njenega osrednjega odbora. Češka Šolska Matica ima iste smotre, kakor Družba: obrambno delo proti germanizaciji. Ustanovljena je bila pred 33. leti in je ohranila češkemu narodu na tisoče otrok na Češkem, Moravskem in v Slezi. Danes potrebuje na leto čez en milijon kron, ki jih mora zbirati, kakor pri nas, med narodom. »Schulverein« je pravil do sedaj, da vrši obrambno delo. To ni res. »Schulverein« je bojna družba. To je priznal Moravec v Hamburgu, ki je odkrito povedal, da ima »Schulverein« namen, gospodarsko uničiti Čehe. V ta namen služi trimilijonski Roseggerjev sklad, toda mi se ne vdamo. Niti gospodarsko, niti duševno nas ne bodo uničili. Težko je

živeti v Avstriji. V ponemčenih krajih na Češkem nas zasledujejo, če še imamo na sto in sto otrok v šolah in naravnost vzorne šole, naravnost palače nam zapi- rajo pod raznimi pretvezami, dočim imamo slučaj, da se vzdržuje nemška šola in učitelj za samo enega nemškega dijaka, drugod za 5 dijakov, od katerih pa sta dva dijaka še učiteljeva otroka. In kako nastopajo proti češki narodnosti v največjem češkem mestu, na Dunaju? Češka šolska palača je naravnost vzor šole, vključ temu so jo zaprli. Mislijo, da bodo Čehe kar pohrustali na Dunaju in enaka nesreča grozi na Dunaj vsem Slovanom. To hočejo doseči s famoznim zakonom Kolisko za Nižjo Avstrijsko. Dolžnost vseh slovenskih državnih poslancev je, da s svojim najenergičnejšim protestom za- branijo sankcijo tega zakona, ki bi uničil vse češke šole na Nižjem Avstrijskem. Kako drugače je z Nemci! Za par Nemcev se vzdržuje nemška šola v Solunu in v Carigradu, z isto pravico bi se morala vzdržati na Dunaju turška šola, toda vlada, ki ima gniljivo ljubezen do Albancev, pa v svoji državi zatira svoje lastne narode. Končno kliče Družbi: Naša je deca, naša je prihodnost, ne obupajmo! Naprej! (Dolgotrajno odobravanje.)

V imenu češkega učiteljstva je govoril nato tovariš Skalický, ki je orisal zlasti križev pot dunajskih čeških šol, kjer morajo hoditi učitelji šol Komenskega od hiše do hiše, da poučujejo otroke v materinščini. Zakon je sicer za Čehe, toda Čehi ne morejo dobiti svojih pravic, ker to država ovira. Država pa smo mi! Na Dunaju je čez 50.000 čeških otrok, ki bi morali imeti nad 100 šol, toda Dunaj je veliko slovansko pokopališče. Tako pokopališče pa vidimo tudi tu na jugu v tožnem Korošanu. (Ploskanje.)

»Kmetijska zveza« v Istri.

F. V.

Ta nova strokovna organizacija istrskih Slovencev, ki je začela zlasti na Koprščini z intenzivnim delom, je dosegla, kakor posnemamo iz časopisov, v sv. Petru na Piranščini dne 17. avgusta pravi triumf.

O slabih in drugih lastnostih te nove organizacije se doslej ne more govoriti, vendar — preden razširi svoja krila čez istrsko slovansko prebivalstvo — je naša dolžnost, da izpregovorimo par besed na naslov organizacije same in nje voditeljev posebe.

Znano je, da se je začelo z raznimi organizacijami istrskih Slovencev že pred 5. leti v Bregu ter se je posebno za stvar zanimal znani ljubljanski Terseglav! Tla so bila baje jako neugodna, ves trud brezuspešen in vroče upanje, da se tudi istrski Slovenci podvržejo komandi dr. Šusteršiča, se je pošteno izjalovilo!

Zaman se je gospodo svarilo, da naš kmet želi ljubega miru, ker je itak izmučen od trudopolnega dela in skrbi, zaman se je svarilo, da moramo posebno mi Istrani iz narodnega ozira biti jako previdni! Lastna izkušnja jih je morala prepričati o naši resnični trditvi, da istrski kmet noče in ne mora »bojevati se za načela«, da je treba tukaj še vročega skupnega boja za narodni in gospodarski obstanek!

Da je tudi kmetu, kakor vsakemu stanu neobhodno potrebna organizacija, o tem ni dvoma, in smo mi prvi, ki pozdravljamo **Kmetisko neodvisno gospodarsko zvezo** želeč, da bi našla ugodna tla in se razvijala, vodeč našega ubogega kmetar- prina v boljšo bodočnost!

Da li je pa ta nova organizacija neodvisna in strogo narodno-gospodarska, o tem — po pravici povedano — jako, jako dvomimo, in sicer iz tehničnih razlogov. V Istri obstoja že par let med Hrvati »Narodna zajednica«, ki uspeva jako ugodno in ki ima tudi namen, združiti vse Slo- vane v Istri! V odboru te so zastopani: kmetje, odvetniki, duhovni, učitelji in tr- govci! Kakor razvidno iz dosedanjega uspešnega delovanja in obsežnih pravic, je »Narodna zajednica« res strogo narodno-gospodarska organizacija. Baš iz tega raz- loga se je lansko leto septembra meseca na shodu v Dekanih, sklicanem po zaupnih in požrtvovalnih možeh v svrhu, da se ustanovi »Kmetiska organizacija«, sklenilo pristopiti k »Narodni zajednici«, oziroma izvolilo se je odsek, ki bi imel stopiti z »Zajednico« v dogovor glede pravic in za slovenske razmere eventualno tudi kaj iz- prememb. Odsek nam ni do danes še nič poročal in razlogov menda nam ni treba iskati. V teku leta se je namreč ustano- vilo »Kmetiska Zveza«, ki je bila gotovo vzrok, da se je nadaljnje delovanje z »Za- jednico« prekinilo!

Toda, da se povrnemo k našim dvo- mom glede neodvisne »Kmetiske Zveze«. Ta je namreč, ako se ne varamo, v teko- čem letu imela nek shod v Dekanih, na katerem ni mogel navzoči učitelj priti do besede! Da, celo še več! Padale so na učitel-

teljstvo žaljive psovke, trdeč, da je učiteljstvo v pogubo in škodo kmetu, in pri- siljen je bil učitelj zborovanje zapustiti!

Nadalje vidimo v odboru »Kmetiske Zveze« par petelinov kranjskega kalibra, ki jim je le vera in križ v vse, ki bi jih to spravilo tudi v boj, ne mence se za na- rodno pogubo! Dvom obstoja tedaj v tem, To, kar se je izkušalo v Istri pred leti di- rektnim potom počenši v Bregu, se to izkuša sedaj indirektno in v drugačni ob- liki na Koprščini in Piranščini! To je — ponavljam — le naš dvom!

Za »neodvisno« Kmetisko Zvezo, ki naj bi pa gospodarsko, narodno in kulturno našega kmeta povzdignila, najdete v prvi vrsti brez izjeme vse učiteljstvo, ki hoče ob vseh svojih slabih gmotnih razmerah z razprostrtimi rokami se okleniti in z vso svojo močjo podpirati njeno delovanje! S pametnim, treznim delom bomo lahko po- kazali tudi sosedom Kranjcem svoje uspe- he! Da bi pa »Kmetiska Zveza« bila le ne- kak medij zato, da nas bodo kdaj razne ilustracije slikale pod Šusteršičevim fra- kom s S. L. S. na eni in »Kmetisko Zvezo« na drugi strani, o tem želimo in zahtevamo točnega pojasnila! Zlasti pričakujemo, da nam bodo naši poslanci čim prej o stvari podali ugodna poročila ter da ne bi se naši dvomi uresničili, ker osvoboditev istrske- ga kmeta iz krempljev tujerodnega sovra- žnika, povzdiga na gospodarskem in kul- turnem polju je mogoča le s skupnim delo- vanjem!

Iz naše organizacije.

Skupne zadeve.

Iz vodstva Zaveze.

S VII. vodstvene seje upravnih dobe 1912/13 (19. julija 1913).

1. Vodstveni sklep, da se ustanove de- želne učiteljske Zveze tudi na Goriškem, v Istri, v Trstu in na Koroškem, se ni mogel letos uresničiti, ker nova Zavezina pravila še niso potrjena. To se izvrši takoj po vladni potrditvi.

2. Za pouk v telovadbi v ljudskih šo- lah izide v letošnjem »Popotniku« po če- škem vzorcu skrbno sestavljen spis. Ta spis se bo založil kot posebna priročna knjiga.

3. Odposlal se je na Zvezo slovanske- ga učiteljstva v Avstriji dopis glede odklo- nitve stalnega nameščenja c. kr. okrajnih šolskih nadzornikov.

4. Z banko »Slavijo« se vrše še na- dalje pogajanja o rednih njenih letnih prispevkih naši Zavezi.

5. Poskrbi se za točne podatke neke- ga kranjskega tovariša, ki ima izvrstno kvalifikacijo, a ni dobil definitivnega uč- nega mesta samo zato ne, ker je Sokol. Podatki se odpošljejo v uporabo »Sloven- ski Sokolski Zvezi«, vodstvo naše Zaveze pa se še posebej pritoži proti takemu kri- vičnemu sklepu pri naučnem ministru.

6. Koncertna pevka gospa Mira Co- staperaria, koncertni pianist Anton Trost in njegov brat konservatorist Ivan Trost so obljubili sodelovanje pri letošnjem na- šem jubilejskem koncertu.

Z VIII. vodstvene seje upravne dobe 1912/13 (7. avgusta 1913).

1. Akademsko ferialno društvo »Adri- ja« je dobilo na svoječasno prošnjo 5 let- nikov »Zvončka« brezplačno.

2. Češka učiteljska Zveza je poslala vprašalno pismo, po kateri naj bi se dogo- tovalo, koliko se pregreše šolska oblastva napram temeljnim šolskim zakonom. Ker bi bilo po tem vzorcu neznano mnogo dela, se ta razrešitev odloži do prihoda Čehov k našemu glavnemu letošnjemu zborova- nju, da se jih ob tej priliki povpraša, kako nameravajo oni rešiti ta vprašanja naj- krajšim putem.

3. Vodstvo narodnih strokovnih orga- nizacij je poslalo naši Zavezi oklic k pri- stopu. Ta oklic se je poslal vsem Zavezni- nim društvom. Prvi tak kongres se je vršil v Ljubljani dne 15., 16. in 17. avgusta.

4. Glede akcije »Pred cesarja!« se z ozirom na dopis »Zveze slovenskih učiteljev in učiteljic na Štajerskem« sklene, da se pozove zastopnike posameznih avstrijs- kih dežel, da gredo jeseni, ko se sestanejo državni poslanci na Dunaju, k ministru, predsedniku in k naučnemu ministru, kjer jima natanko pojasnijo položaj učiteljstva.

5. Ista Zveza želi izpremembe Ročne- ga zapisnika in natančno sestavo števila onih učiteljic, ki so brez službe. Oboje se odstopi v končno rešitev delegaciji.

6. Letos sta izšli za I. razred ljudskih šol dve novi knjigi: K. Widrovo »Moje prvo berilo in Iv. Krulčeva »Moja prva čitanka«. Za nas velja načelo, da se toplo zavzamemo za prvo imenovano knjigo.

7. Na pismeno grajo okr. šolskega sveta v Sežani, ki je bila izrečena dvema tovarišema, zato, ker sta spremila sokolski naraščaj pri zletu iz Komna v Kobari- d, se Zaveza ne pritoži dotlej, da se reši ugo- vor prizadetih tovarišev, ki je bil odposlan na ondotni deželni šolski svet.